

O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganishda interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalar samarasi

Эффективность интерактивных методов и педагогических технологий в изучении современной истории Узбекистана.

The effectiveness of interactive methods and pedagogical technologies in studying the modern history of Uzbekistan

Soipova Orzugul Inomjon qizi

Qo'qon Davlat Universiteti Gumanitar fanlar tillar fakulteti Tarix yo'nalishi 202 –
guruh talabasi

e-mail: orzugulsoipova72@gmail.com

Tel: +998933848115

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganish jarayonida interfaol metodlar hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ta'lim samaradorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Unda tarix fanini o'qitishda muammoli ta'lim, klaster, aqliy hujum, debat, keys-stadi kabi interfaol usullarning o'quvchilarda tarixiy tafakkur, mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni yoritib beriladi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, multimedia vositalari va raqamli ta'lim platformalarining dars jarayoniga integratsiyasi orqali bilimlarning puxta o'zlashtirilishiga erishish imkoniyatlari ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot natijalari interfaol yondashuvlar O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishda ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilishini tasdiqlaydi.

Аннотация

В данной статье анализируется влияние использования интерактивных методов и современных педагогических технологий на эффективность обучения в процессе изучения современной истории Узбекистана. Подчеркивается роль интерактивных методов, таких как проблемно-ориентированное обучение, кластерный анализ, мозговой штурм, дебаты, тематические исследования, в преподавании истории в формировании исторического мышления, самостоятельного мышления и аналитических навыков у учащихся. Также показаны возможности достижения глубокого усвоения знаний посредством интеграции информационно-коммуникационных технологий, мультимедийных

средств и цифровых образовательных платформ в учебный процесс. Результаты исследования подтверждают, что интерактивные подходы способствуют повышению качества и эффективности обучения современной истории Узбекистана.

Abstract

This article analyzes the impact of the use of interactive methods and modern pedagogical technologies on educational effectiveness in the process of studying the modern history of Uzbekistan. It highlights the role of interactive methods such as problem-based learning, cluster, brainstorming, debate, case study in teaching history in the formation of historical thinking, independent thinking and analytical skills in students. It also shows the possibilities of achieving thorough mastery of knowledge through the integration of information and communication technologies, multimedia tools and digital educational platforms into the teaching process. The results of the study confirm that interactive approaches serve to improve the quality and effectiveness of education in teaching the modern history of Uzbekistan.

Kalit soʻzlar: Oʻzbekistonning eng yangi tarixi, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar, tarix taʼlimi, innovatsion taʼlim, muammoli taʼlim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, taʼlim samaradorligi, tarixiy tafakkur, mustaqil fikrlash.

Ключевые слова: Новейшая история Узбекистана, интерактивные методы, педагогические технологии, историческое образование, инновационное образование, проблемно-ориентированное обучение, информационно-коммуникационные технологии, эффективность образования, историческое мышление, самостоятельное мышление.

Keywords: The latest history of Uzbekistan, interactive methods, pedagogical technologies, history education, innovative education, problem-based learning, information and communication technologies, educational effectiveness, historical thinking, independent thinking.

Kirish

Inson oʻz tarixini oʻrganish, bilish orqali kishilik jamiyatining rivojlanish qonuniyatlari, taraqqiyotining bosqichlarini, jamiyatning inqirozli holatga tushish sababdan va bu holatdan chiqish yoʻlidagi tajribalarini tushunib oladi, oʻtmish saboqlaridan xulosa chiqaradi va kelajakda toʻgʻri yoidan borish lozimligini anglab

yetadi Shu jihatdan, tarix fani tarixiy jarayonlarning qonuniyatlari va anʼanalarini tushunib yetishga, hozirgi zamonni toʻgʻri anglab kelajakni asosli ravishda koʻra bilishga koʻmaklashuvchi ilm manbaidir.

Xalqimizning davlatchilik tajribasi ham boy va qadimiy. Oʻzbekiston hududida dastlabki mustaqil davlat tuzilmalari bundan salkam 3000 yil muqaddam (mil.av. 1-ming yillik boshlarida) paydo boʻlib, oʻtgan ming yilliklar davomida takomillashib, dunyo davlatchiligi rivojiga munosib hissa qoʻshib keldi. Bugungi mustaqil xalqimizning davlatchilik tajribasi ham boy va qadimiy. Oʻzbekiston hududida dastlabki mustaqil davlat tuzilmalari bundan salkam 3000 yil muqaddam (mil.avv. 1-ming yillik boshlarida) paydo boʻlib, oʻtgan ming yilliklar davomida takomillashib, dunyo davlatchiligi rivojiga munosib hissa qoʻshib keldi. Bugungi mustaqil Oʻzbekiston davlati xalqimizning ming yillik davlatchiligining tarixiy vorisi - davomchisidir. Oʻzbekistonning eng yangi tarixi fani anashu mustaqil Oʻzbekiston davlatining zarvorli tarixini oʻrganuvchi fandır. Oʻzbekiston davlati xalqimizning ming yillik davlatchiligining tarixiy vorisi - davomchisidir. Oʻzbekistonning eng yangi tarixi fani anashu mustaqil Oʻzbekiston davlatining zarvorli tarixini oʻrganuvchi fandır.

Mamlakatimizning 1991 -yildan keyingi mustaqillik davri xalqimiz qadimiy tarixining uzviy va tadrijiy qismi hisoblanadi. Chunki aynan shu tarixiy sanadan oʻzbek xalqining davlatchilik tarixi yangi bir bosqichga kirdi. “Oʻzbekistonning eng yangi tarixi” deb ataladigan mazkur davr Vatanimiz tarixiga tub ijtimoiy-siyosiy va maʼnaviy-madaniy oʻzgarishlar, asriy orzularimizning roʻyobi, buyuk kelajak va farovonlik jamiyatni qurish davri boʻlib kirdi. Hayotimiz va tafakkurimizda roʻy berayotgan oʻzgarishlarni tahlil qilish, erishilgan yutuqlar va muammolarimizdan toʻgʻri xulosa chiqarish tarixiy zaruratga aylandi[1].

Bugungi globallashtirish va axborotlashuv sharoitida tarix fanini oʻqitish jarayoniga yangicha yondashuvlar joriy etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, Oʻzbekistonning eng yangi tarixini oʻrganish yosh avlodda milliy oʻzlikni anglash, vatanparvarlik tuygʻularini shakllantirish hamda mustaqil va tanqidiy fikrlash koʻnikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bois mazkur fan mazmunini zamonaviy taʼlim talablari asosida takomillashtirish dolzarb pedagogik vazifalardan biridir.

Anʼanaviy oʻqitish usullari talaba(oʻquvchi)larning faolligini toʻliq taʼminlay olmasligi, tarixiy jarayon va voqealarni chuqur anglashga yetarli sharoit yaratmasligi bilan ajralib turadi. Bu holat taʼlim jarayonida interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalardan keng foydalanishni taqozo etadi. Interfaol yondashuvlar oʻquvchini taʼlim jarayonining faol subyekti sifatida shakllantirib, bilimlarni tayyor holatda emas,

balki izlanish va muloqot orqali egallashiga imkon yaratadi.

O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishda interfaol metodlar hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darslarning samaradorligini oshirish, tarixiy voqealarga nisbatan tahliliy yondashuvni kuchaytirish va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, mazkur maqolada interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalarning ta'lim jarayonidagi o'rni hamda ularning amaliy samaradorligini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilish maqsad qilib qo'yilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganishda interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalar samarasi mavzusini yoritishda X. H. Matyoqubov [1], M. N. Inatov, L. S. Xolnazarova, S. I. Maxammadiyeva[2], A. N. Maxmudova, A. A. Raxmonov, Sh.M. Usanov, N. X. Choriyev[3], O. Haydarov, Sh. Qoraboyev[4] asarlaridan, o'quv va uslubiy qo'llanmalaridan hamda internet saytlaridan foydalanildi.

Xususan, X. H. Matyoqubovning ilmiy asarlarida tarix fanini o'qitishda interfaol metodlardan foydalanishning nazariy asoslari va ularning o'quvchilarning bilim faolligini oshirishdagi o'rni keng yoritilgan. Muallif tarixiy tafakkurni rivojlantirishda muammoli ta'lim, bahs-munozara, guruhli ishlash kabi metodlarning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslab beradi [1]. M. N. Inatov, L. S. Xolnazarova hamda S. I. Maxammadixyeva tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish masalalari, xususan, innovatsion ta'lim texnologiyalarining mazmuni va ularni tarix fanini o'qitishda qo'llash mexanizmlari tahlil qilingan. Ularning ishlarida kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va interfaol metodlarning o'zaro uzviy bog'liqligi ko'rsatib berilgan [2]. Shuningdek, A. N. Maxmudova, A. A. Raxmonov, Sh. M. Usanov va N. X. Choriev asarlarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitish jarayonida zamonaviy didaktik vositalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, tarixiy manbalarni tahlil qilish orqali talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish masalalari yoritilgan [3]. O. Haydarov va Sh. Qoraboyev tadqiqotlarida esa, fanni o'rganishda chuqurlashtirilgan tizim, metodologiya va axborot telekommunikatsiyalaridan foydalanilgan xolda dars va o'quv ishlanmalarini yaratish samarali natija ko'ratishiga ishora qilingan [4]. Va shu bilan birgalikda bir qancha rasmiy va ishonchli internet saytlaridan olingan ma'lumotlar ilmiy tadqiqotni yoritish mobaynida tahlil qilib o'tildi.

Muammoni o'rganishda umumiy o'zaro aloqadorlik, tarixiylik, tizimlilik tamoyillari, mavhumlikdan aniqlikka yuksalish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish usullari qo'llanilgan.

Natija va muhokama

Vatanimiz tarixida mustaqillik arafasi va mustaqillik yillaridagi yuzaga kelgan jarayonlarni o'rganish, xususan, mamlakatimizda mustaqillik arafasidagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar, mustaqillik sari yo'l tutilishi va bu jarayonlarda mamlakatimiz bosib o'tgan tarixiy yo'lining mohiyati va mazmunini anglab yetish talab etiladi. Bu jarayon qanday borganligini, mamlakatimiz mustaqillik arafasida va uning dastlabki yillarida qanday muammolarga duch kelganini tushunib yetish muhim.

O'zbek jamiyatida qadimgi davrlardan beri ayrim demokratiya unsurlari: o'zini-o'zi boshqarishning jamoa shakli, mahalla yig'inlari, oqsoqollar kengashlari va xalq diplomatiyasi mavjud edi. Biroq hozirgi kunda ushbu institutlar tomonidan an'anaviy funksiyalar bajarilishining o'zi bilan qanoatlanib bo'lmaydi. Biz ularning faoliyatini hozirgi davr talablariga mos yangi mazmun bilan to'ldirishimiz maqsadga muvofiqdir.

Masalan, ushbu mavzuni turli texnologiyalar bilan yoritib ko'ramiz: **“O'zbekistonning eng yangi tarixi” o'quv fanining predmeti, maqsadi va vazifalari. Mustaqillikka erishish arafasida O'zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar**

Insert usuli – ushbu usulning maqsadi quyidagidan iborat. U tinglovchilarga yangi axborotlar tizimini qabul qilish va bilimlarni o'zlashtirilishini yengillashtirish maqsadida qo'llaniladi, shuningdek, bu usul tinglovchilar uchun xotira mashqi vazifasini ham o'taydi. Usulni amalga oshirish tartibi:

- O'qituvchi mashg'ulotga qadar mavzuning asosiy tushunchalari mazmuni yoritilgan matnni tarqatma yoki taqdimot ko'rinishida tayyorlaydi;
- Yangi mavzu mohiyatini yorituvchi matn ta'lim oluvchilarga tarqatiladi yoki taqdimot ko'rinishida namoyish etiladi;
- Tinglovchilar individual tarzda matn bilan tanishib chiqib, o'z shaxsiy qarashlarini maxsus belgilar orqali ifodalaydilar. Matn bilan ishlashda tinglovchilar yoki qatnashchilarga quyidagi maxsus belgilardan foydalanish tavsiya etiladi:

Belgi	1 - matn	2 - matn	3 - matn
“V” – tanish ma'lumot			

“?” – mazkur ma’lumotni tushunmadim			
“+” – bu ma’lumot men uchun yangilik			
“-” – bu fikr yoki mazkur ma’lumotga qarshiman			

Ilova

Belgilangan vaqt yakunlangach, ta’lim oluvchilar uchun notanish va tushunarsiz bo’lgan ma’lumotlar o’qituvchi tomonidan tahlil qilinib, izohlanadi, ularning mohiyati to’liq yoritiladi. Savollarga javob beriladi va mashg’ulot yakunlanadi[2].

“Rezyume” texnologiyasi

Texnologiyaning harakteristikasi. Bu texnologiya murakkab, ko’p tarmoqli, mumkin qadar muammoli mavzularni o’rganishga qaratilgan. Texnologiyaning mohiyati shundan iboratki, bunda bir vaqtda mavzuning turli tarmoqlari bo’yicha axborot beriladi. Ayni paytda ularning har biri alohida nuqtalardan muhokama etiladi. Masalan, qiyinchiliklar va natijalar, hamkorliklar va qarama – qarshiliklar, siyosat va iqtisodiyot.

Texnologiyaning maqsadi: talaba (yoki o’quvchi)larni erkin, mustaqil, tanqidiy fikrlashga, jamoa bo’lib ishlashga, izlanishga, fikrlarni jamlab taqqoslash uslubi yordamida mavzudan kelib chiqqan holda o’quv muammosini yechimini topishga hamda kerakli xulosa yoki qaror qabul qilishga, jamoaga o’z fikri bilan ta’sir etishga, uni ma’qullashga, shuningdek, berilgan muammoni yechishda, mavzuga umumiy tushuncha berishda o’tilgan mavzulardan egallagan bilimlarini qo’llay olishga o’rgatish.

Texnologiyaning qo’llanishi: ma’ruza darslarida (imkoniyat va sharoit bo’lsa), seminar, amaliy va laboratoriya mashg’ulotlarida yakka (yoki kichik guruhlar ajratilgan) tartibda o’tkazish, shuningdek, uyga vazifa berishda ham qo’llash mumkin.

Mashg’ulotda foydalaniladigan vositalar: A-3 qog’ozlarida (guruh soniga qarab) tayyorlangan tarkatma materiallar, flomaster yoki rangli qalamlar.

Mashg’ulotni o’tkazish tartibi:

- o’qituvchi talaba (yoki o’quvchi)larning soniga qarab 3-5 kishidan iborat kichik

guruhlarga ajratadi;

- o'qituvchi talaba (yoki o'quvchi)larni mashg'ulotning maqsadi va o'tkazilish tartibi bilan tanishtiradi va har bir kichik guruhga qog'ozning yukori qismida yozuvi bo'lgan, ya'ni asosiy muammo, undan ajratilgan o'quv muammolari va ularni yechish yo'llari belgilangan, xulosa yozma bayon qilinadigan varaqlarini tarqatadi;
- har bir guruh a'zolari ularga tushgan varaqlardagi muammolarni afzalligi va kamchiliklarini aniqlab, o'z fikrlarini flomaster yordamida yozma bayon etadilar. Yozma bayon etilgan fikrlar asosida ushbu muammoni yechimini topib, eng maqbul variant sifatida umumiy xulosa chiqaradilar;
- kichik guruh a'zolaridan biri tayyorlangan materialni jamoa nomidan taqdimot etadi. Guruhning yozma bayon etgan fikrlari o'qib eshittiriladi, lekin xulosa qismi bilan tanishtirilmaydi;
- o'qituvchi boshqa kichik guruhlardan taqdimot etgan guruhning xulosasini so'rab, ular fikrini aniqlaydi, guruhlar fikridan so'ng taqdimot guruhi o'z xulosasi bilan tanishtiradi;
- o'qituvchi guruhlar tomonidan berilgan fikrlarga yoki xulosalarga izoh berib, ularni baholaydi, so'ngra mashg'ulotni yakunlaydi.

“O‘zbekistonning eng yangi tarixi” fanini chuqur o‘rganish tegishli soha doirasidagi muammolarni anglash va hal qilishda muhim rol o‘ynaydi. “O‘zbekistonning eng yangi tarixi” fanining asosiy maqsadi talabalarda Vatanimiz tarixi o‘zbeklarning xalq, millat bo‘lib shakllanish jarayoni, ajdodlarimiz qoldirgan boy ma'naviy merosi, davlatlarning tashkil topishi, ularning ichki va tashqi siyosatini o'rganadi. Ushbu maqsadga erishish uchun mazkur fan mamlakatimiz hamda etakchi xorijiy davlatlarning ilm-fan yutuqlari, ilg'or pedagogik texnologiyalari va ilmiy adabiyotlari asosida talabalarda Mustaqillik, suverenitet, demokratiyaning maqsadi va vazifalarini shakllantirish haqida nazariy bilimlarni, ularga uslubiy yondashuv amaliy ko'nikmalarini hamda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish vazifalarini bajaradi[3].

Har qanday fan kabi “O‘zbekistonning eng yangi tarixi” fani ham o‘zining uslubiy ilmiy-nazariy asoslari va tamoyillariga ega. Bular O‘zbekistonning eng yangi tarixi fanining asosini tashkil etib, uning rivojlanishi, jamiyat va millat manfaati yo‘lidagi nufuzini ortib borishi uchun o‘ta muhim ahamiyatga ega. Eng muhimi, ilmiynazariy tamoyillar Vatan tarixining haqqoniy yozilishi, tarixiy haqiqatni yuzaga chiqishiga xizmat qiladilar.

Agar tarix insoniyat yashab rivojlanishi uchun ijtimoiy zaruriyat va ma'naviy-ma'rifiy ehtiyoj bo'lsa, tarix fani esa, bu ehtiyojlarni ro'yobga chiqishi uchun ma'sul bo'lgan yuksak intellektual ilmiyamaliy faoliyatdir. Buning samarali bo'lishi ya'ni,

tarix fani 1 rivojlanishida metodologik ilmiy g'oya va nazariyalar hamda usul va uslubiy tamoyillarning ahamiyati benihoya kattadir. Chunki, bular tarixning mazmun va mohiyati hamda falsafasini chuqurroq ochib berishga, shuningdek, tarix fanining maqsad va vazifasini to'laroq ro'yobga chiqishiga bevosita yordam beradi. Shuning uchun ham O'zbekiston tarixi fanining metodologik ilmiy-nazariy asoslari, g'oya va ta'limotlari nimalardan iborat bo'lishi o'ta muhim masala hisoblanadi[4].

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi metodik markaz O'zbekistonning eng yangi tarixini tadqiq etish va o'qitish samaradorligini, mazkur sohada ilmiy, o'quv-metodik adabiyotlar, ma'naviy-ma'rifiy ishlar sifatini oshirishga ko'maklashish maqsadida tashkil etilgan, jamoatchilik asosida faoliyat yurituvchi idoralararo ilmiy-muvofiqlashtirish va maslahat organi – O'zbekistonning eng yangi tarixi bo'yicha Jamoatchilik kengashining ishchi organi hisoblanadi. Markaz o'z faoliyati doirasida xorijiy ahamiyatga ega[5].

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Tarix instituti mamlakat milliy davlatchiligining vujudga kelishi va taraqqiy topishining eng yangi tarixini o'rganish, ilmiy, ilmiy-ommabop, o'quv-metodik, ma'rifiy adabiyotlarni tayyorlash va chop etish borasidagi yetakchi ilmiy-tadqiqot muassasalaridan biri. Institutda O'zbekiston eng yangi tarixining turli jabhalarini tadqiq etuvchi "Yangi va eng yangi tarix", "Etnologiya va antropologiya", "Tarixshunoslik va manbashunoslik" bo'limlari faoliyat ko'rsatmoqda. Bu yerda eng yangi tarixni o'rganishda tarix, xalqaro munosabatlar nazariyasi, sotsiologiya, antropologiya, etnologiya, falsafa, iqtisodiy nazariya, siyosiy muammolarni qamrab olgan yangi fanlararo yondashuvlar tahlili amalga oshirilmoqda. Yana ahamiyatli jihati, institutning olti nafar yetakchi olimi Jamoatchilik kengashi a'zosi hamdir[6].

Xulosa

O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganishda interfaol metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishi tadqiqot davomida aniqlandi. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini kuchaytirib, tarixiy voqealarga nisbatan mustaqil, tanqidiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarining shakllanishiga xizmat qiladi. Natijada bilimlar chuqurroq va barqaror o'zlashtiriladi.

Ilmiy maqolani yoritishda namuna sifatida ko'rsatilgan va yana bir qancha pedagogik texnologiyalar yordamida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganish samarali natija ko'rsatadi. Bu esa talaba(o'quvchi)larda milliy tarixga bo'lgan qiziqish va mas'uliyat hissini oshiradi, ularni tarixiy jarayonlarni obyektiv baholashga

yo‘naltiradi.

Xulosa qilib aytganda, interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalarni tizimli va maqsadli qo‘llash O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitish sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Ushbu yondashuvlar ta‘lim jarayonini takomillashtirish, zamonaviy ta‘lim talablariga mos kadrlar tayyorlash hamda tarix fanining tarbiyaviy va ta‘limiy ahamiyatini yanada oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Matyoqubov X. H. O‘zbekistonning eng yangi tarixi. – Toshkent, 2021
2. Inatov M.N., Xolnazarova L.S., Maxammadiyeva S.I. O‘zbekistonning eng yangi tarixi. – Toshkent, ToshDTU, 2021
3. Maxmudova A. N., Raxmonov A.A., Usanov Sh. M., Choriyev N.X. O‘zbekistonning eng yaqin tarixi. – Termiz, 2023
4. Haydarov O., Qoraboyev Sh. O‘zbekistonning eng yangi tarixi. – Samarqand, 2022
5. <https://tmarkaz.academy.uz/>
6. <https://uza.uz/oz/posts/o-zbekistonning-eng-yangi-tarixini-o-rganish-dolzarb-masala-14-08-2017>
7. “O‘zbekistonning eng yangi tarixi” fanidan o‘quv - uslubiy qo‘llanma.